

CBS-berichten: Meer flexwerkers, maar niet op alle fronten

Martijn Souren*

Inleiding

Neemt de flexibilisering van de arbeidsmarkt in Nederland toe? In dit artikel worden de recente ontwikkelingen beschreven van het aandeel mensen in de werkzame beroepsbevolking met een flexibele arbeidsrelatie. Een flexibele arbeidsrelatie omvat diverse typen contracten. Het kan gaan om contracten zoals uitzendwerk of een ander contract van beperkte duur. Daarnaast kunnen ook de uren wisselen, zoals het geval is met oproep- of invalkrachten of andere werknemers zonder vaste uren. Tijdelijke contracten van langer dan een jaar worden in dit artikel tot een vaste arbeidsrelatie gerekend. De ontwikkelingen van de werknemers met een flexibel arbeidscontract worden afgezet tegen ontwikkelingen van werknemers met een vast dienstverband en de zelfstandigen. De data is afkomstig uit de Enquête Beroepsbevolking, waarmee op kwartaalbasis informatie over de arbeidsmarkt gepubliceerd wordt door het CBS (zie tekstbox).

Data: Kwartaalcijfers uit de Enquête Beroepsbevolking

Sinds het vierde kwartaal van 1999 is de Enquête Beroepsbevolking (EBB) een zogenaamd roterend panelonderzoek (zie tabel 1). De respondenten worden eenmaal thuis bezocht door een interviewer van het CBS (Computer Assisted Personal Interviewing, CAPI). Daarna worden ze nog viermaal telefonisch herbenaderd (Computer Assisted Telephone Interviewing, CATI). In het vierde kwartaal van 1999 is de eerste groep respondenten binnen het nieuwe design benaderd voor hun eerste CAPI-peiling. In 2000 is vervolgens het panel langzaam volgestroomd. Het jaar 2001 was het eerste jaar waarin het roterende paneldesign volledig operationeel was.

Om structureel alle EBB-cijfers op kwartaalbasis te kunnen publiceren is een nieuwe weegmethode ontwikkeld. Deze weegmethode maakt het mogelijk om de gegevens uit de verschillende peilingen, verzameld met verschillende modes (CAPI en CATI), samen te gebruiken. Door de gegevens uit de verschillende peilingen samen te nemen, worden de schattingen gebaseerd op een grotere steekproefmassa. Dit zorgt voor meer nauwkeurigheid bij de schattingen van jaarcijfers, maar tevens wordt het nu mogelijk om ook kwartaalcijfers te publiceren over ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Deze kwartaalcijfers kunnen sinds medio 2008 met terugwerkende kracht tot en met 2001 worden benut voor alle EBB-cijfers die in de verschillende peilingen worden verzameld. Veel van de EBB-cijfers zijn beschikbaar via Statline, de elektronische databank van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Statline is te raadplegen via de website www.cbs.nl. Daarnaast worden de EBB-gegevens ook beschikbaar gesteld voor onderzoekers door het Centrum voor Beleidsstatistiek van het CBS. Onderzoekers kunnen op het CBS op deze bestanden werken. Onderzoekers

* Martijn Souren is werkzaam bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). E-mail: msun@cbs.nl.

die beschikken over een *remote access* aansluiting, kunnen ook via die weg de EBB-cijfers gebruiken.

Tabel I Roterend paneldesign Enquête Beroepsbevolking

		Periode													
		1999				2000				2001				2002 etc	
		Kw4	Kw1	Kw2	Kw3	Kw4	Kw1	Kw2	Kw3	Kw4	Kw1	Kw2	Kw3	Kw4	
Peiling	1 CAPI	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	
	2 CATI	x	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	
	3 CATI	x	x	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	
	4 CATI	x	x	x	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	
	5 CATI	x	x	x	x	a	b	c	d	e	f	g	h	i	

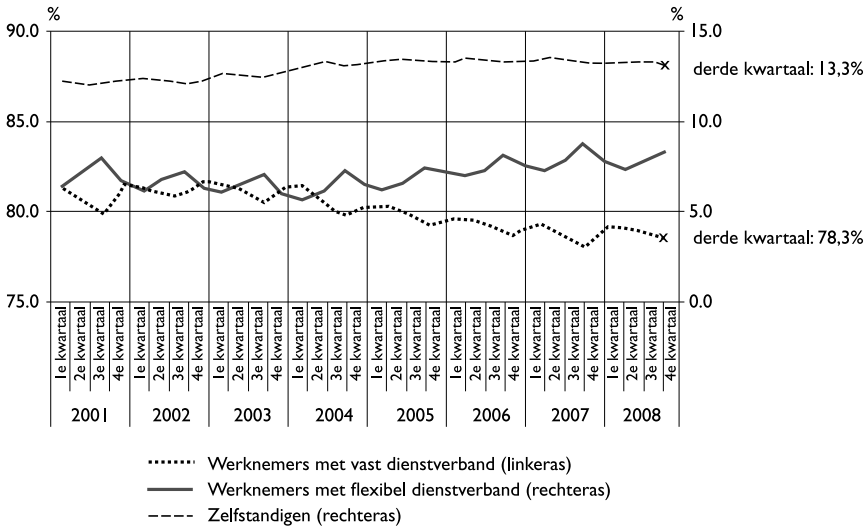
Aandeel flexwerkers gestegen

Het totale aantal werknemers met een flexibel arbeidscontract stijgt relatief sterk vanaf de tweede helft van 2004. Bij een aantrekkende arbeidsmarkt is het gebruikelijk dat het aantal werknemers met een flexibel arbeidscontract in eerste instantie relatief sterk toeneemt. Nieuwe werknemers worden namelijk vaak eerst in tijdelijke dienst aangenomen. Dit zijn dan vaak uitzendkrachten, oproepkrachten, mensen zonder vaste uren of andere vormen van een flexibel dienstverband. Eind 2007, begin 2008 was de stijging van het aantal werknemers met een flexibel arbeidscontract echter nog steeds relatief sterk. In het derde kwartaal van 2008 zijn er bijna 630.000 mensen werkzaam met een flexibel arbeidscontract.

De overgrote meerderheid van de werkzame beroepsbevolking heeft nog steeds een vast dienstverband. Deze groep omvat ook werknemers die bij goed functioneren in vaste dienst komen of werknemers die een tijdelijk contract hebben voor langer dan een jaar. Het aantal werknemers met een vast dienstverband is de laatste jaren gestegen naar bijna 5,9 miljoen personen in het derde kwartaal van 2008. Echter, deze stijging doet zich pas voor sinds medio 2005, en dus met enige vertraging ten opzichte van het aantal werknemers met flexibele arbeidscontracten.

Als het aantal werknemers met flexibele contracten sterker stijgt dan het aantal werknemers met een vast dienstverband, zal hun aandeel in de beroepsbevolking toenemen en het aandeel werknemers met een vast dienstverband juist afnemen. Vanaf het tweede kwartaal in 2004 is dat inderdaad het geval (zie figuur 1). In elk kwartaal neemt hun aandeel in de werkzame beroepsbevolking toe ten opzichte van dezelfde periode in het jaar daarvoor. In het tweede kwartaal van 2004 was het aandeel werknemers met een flexibel arbeidscontract gelijk aan 6,4%. In hetzelfde kwartaal vier jaar later was het aandeel werknemers met een flexibel arbeidscontract gegroeid tot 7,9%. Bij het aandeel werknemers met een vast dienstverband is juist een dalende trend ingezet. Hun aandeel daalde in diezelfde periode van 80,6% naar 78,7%. Het aandeel zelfstandigen stijgt in 2003 en 2004 en schommelt daarna tussen 13 en 13,5%.

Figuur 1 Werkzame beroepsbevolking van 15-64 jaar naar type dienstverband, 2001-2008 (percentages)

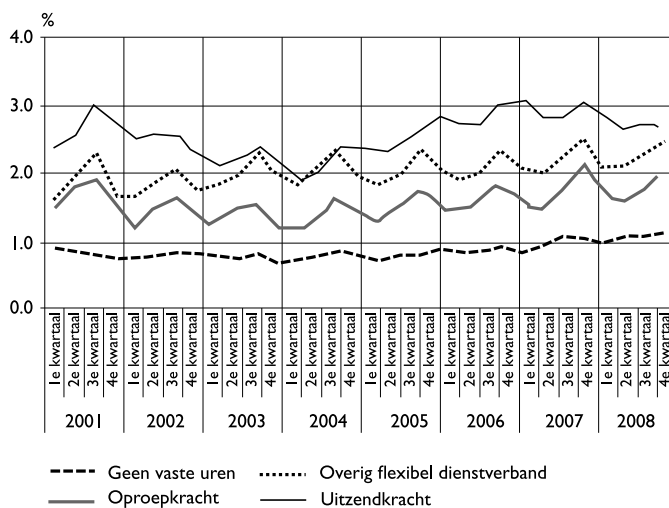

In het tweede en derde kwartaal van 2008 zwakt de stijgende trend bij het aandeel werknemers met een flexibel dienstverband en de dalende trend bij werknemers met een vast dienstverband weer iets af. De vraag is of de veranderende verhoudingen tussen het aandeel werknemers met een vast en die met een flexibel dienstverband de komende jaren structureel of conjunctureel van aard zijn.

Structureel of conjunctureel?

De waargenomen toename in het aandeel flexwerkers is in alle soorten flexibele dienstverbanden terug te vinden. Mensen met een flexibel arbeidscontract kunnen uitzendkrachten, oproepkrachten, mensen zonder vaste uren en overige werknemers zijn zonder een vast dienstverband. Het aandeel uitzendkrachten is daarbij de grootste categorie (figuur 2). Bovendien fluctueert hun aandeel het meest volgens de conjuncturele ontwikkelingen. Er is namelijk een sterke stijging zichtbaar sinds het tweede kwartaal van 2004. Voor die tijd was er sprake van een dalende trend. Vanaf begin 2008 lijkt er ook weer een dalende trend te worden ingezet.

Het aandeel werknemers zonder vaste uren is het meest stabiel over de tijd. Hun aandeel neemt vanaf 2004 geleidelijk toe tot ruim 1% eind 2007, begin 2008. Voor 2004 is een licht dalende trend zichtbaar bij deze groep, net als bij het aandeel uitzendkrachten. Hetzelfde geldt voor het aandeel oproepkrachten. Bij deze groepen is er dus, in meer of mindere mate, sprake van ontwikkelingen die samenhangen met de conjunctuur. Bij de overige groep werknemers zonder vast dienstverband is er echter al vanaf 2001 een constant stijgende trend waar te nemen. Dit duidt op een ontwikkeling die meer van structurele aard is. Dit geldt dus alleen voor flexwerkers die niet als uitzendkracht, oproepkracht of zonder vaste uren werken.

Figuur 2 Aandeel werknemers van 15-64 jaar met een flexibel dienstverband naar type, 2001-2008 (percentages)

Toename flexwerk alleen bij jongeren

Bij de werknemers met een flexibele arbeidsrelatie is ook een duidelijk seizoenspatroon waarneembaar. In de zomermaanden zijn er structureel meer personen met een flexibel arbeidscontract. Het seizoenspatroon in flexibel werk is volledig toe te schrijven aan jongeren tussen de 15 en 25 jaar (figuur 3). Dit zijn veelal scholieren en studenten die vaak een bijbaantje hebben in de zomermaanden. Naarmate flexwerkers ouder zijn, is er van seizoensinvloeden bijna geen sprake meer. Het aandeel flexwerkers is ook alleen onder deze jongeren vrij groot. Eén op de drie werkenden van 15 tot 25 jaar had in 2007 een flexibel arbeidscontract. Dit zijn ook vaak scholieren of studenten met een bijbaantje.

De toename van het aandeel flexwerkers speelt vooral bij jongeren. In het tweede kwartaal van 2008 was dat aandeel bijvoorbeeld 5 procentpunt meer dan in datzelfde kwartaal in de jaren 2001 tot en met 2003. Het aandeel flexibele contracten en de stijging daarvan onder jongeren staan in contrast met dat van de werkenden die 35 jaar of ouder zijn. Bij deze groepen is het aandeel werknemers met een flexibel dienstverband constant over de afgelopen jaren en nooit hoger dan 5%. Alleen bij de 25- tot 35-jarigen is ook een licht stijgende trend zichtbaar. Hierbij gaat het om een stijging van zo'n 3 procentpunt tussen 2001 en 2008. Bij de werkzame beroepsbevolking vanaf 35 jaar is er dus geen sprake van een flexibiliserende arbeidsmarkt in termen van een toenemend aandeel flexwerkers. Een toename van deze vorm van flexibiliteit speelt dus vooralsnog alleen bij personen die toetreden tot de arbeidsmarkt of kort actief zijn op de arbeidsmarkt.

Figuur 3 Aandeel werknemers van 15-64 jaar met flexibel dienstverband naar leeftijd, 2001-2008 (percentages)

